

hanc legem decimarum, quoad quotam, esse humanam, et ideo posse abrogari per consuetudinem; ergo eadem ratione potest limitari (ut sic dicam), seu exceptionem pati quoad unam vel aliam personam; supponimus enim per hoc non privari ministros sacramentorum congruenti sustentatione: hoc enim jus semper debet manere illæsum. Et ita sequitur Gutier. sup., n. 64, citans etiam Mencha., lib. 2 Contr. Illustr., cap. 89, num. 10.

17. *Objectio.* — Sed objici solet, quia laicus non potest præscribere jus decimarum, id est, ut ei solvantur decimæ ab aliis; ergo nec potest præscribere jus retinendi decimas, quas ipse solvere deberet Consequentia probatur. Quia hæc duo paria sunt, non retinendo decimas, quasi a seipso illas recipit: antecedens autem certum est apud jurisperitos, ex c. *Causam*, quæ, de Præscript., ubi videtur esse expressa diffinitio: et ratio est, quia laicus est incapax spiritualis juris, et persona incapax nunquam præscribit. Respondetur tamen negando consequentiam: nam longe diversa sunt acquirere jus decimarum, vel liberari ab onere solvendi decimas; illud enim prius est acquirere jus spirituale, nam jus obtinendi decimas spirituale est, onus autem solvendi decimas temporale, et ideo immunitas ab hoc onere, in rigore, tantum est quædam commoditas, vel libertas temporalis, quæ consuetudine præscribi potest.

18. *Augetur argumenti vis.* — Respondetur. — Sed urgebis, quia videtur contra justitiam, quod is, qui fruitur ministerio et labore alterius, non solvat stipendium; cur enim onus hoc aliis accrescet, cum non magis participant de hujusmodi ministerio, quam ille alius qui decimas non solvit? Respondetur posse hanc consuetudinem, legitime præscriptam, non esse contra justitiam, nam vel injustitia consideratur respectu parochi, vel respectu aliorum parochianorum, qui solvunt decimas. At vero respectu parochi, non est injustitia, quia supponitur habere congruentem sustentationem, et illius parum interest quod ab hoc vel ab illo solvantur; integræ autem decimæ non debentur illi, nisi juxta consuetudinem præscriptam. Neque etiam respectu aliorum parochianorum intercedit necessario injustitia; tum quia fieri optime potest ut, licet alius non solvat decimas, ipsi non plus solvant; tum etiam quia potest interdum rationabilis causa intervenire eximendi aliquem privatum a communi onere aliorum, et quando invenitur consuetudo præscripta legitime, præsumitur

exemptionem illam ex aliqua legitima causa factam esse, imo etiam præsumitur privilegium aliquod præcessisse, vel saltem bona fide reputatum semper esse, quia non est verisimile pastores, et parochos, ad quos pertinebat jus talium decimarum, tanto tempore dissimulasse, et patienter tolerasse non solvi sibi decimas sine aliquo justo titulo.

CAPUT XIII.

DE TEMPORE NECESSARIO UT CONSUETUDO NON SOLVENDI DECIMAS SIT LEGITIME PRÆSCRIPTA.

1. *Quanto tempore opus sit ad præscribendum in decimis.* — *Aliter de communitate loquendum, aliter de particulari in hac materia.*

— Dicendum est imprimis, in hac præscriptione servandam esse regulam capit. primi de Præscriptionibus, in 6: oportere talem consuetudinem immemoriam esse, vel necessarium esse ostendere titulum, in quo talis præscriptio fundata fuerit. Nam ad præscribendum contra Ecclesiam in his quæ simul sunt contra jus commune, talis modus consuetudinis et probationis ibi postulatur: hæc autem præscriptio, de qua loquimur, et est contra Ecclesiam, et contra jus commune, ut constat; ergo in ea jus illius decreti servandum est. Et ita docent, allegando alios, Covarruvias, dicto cap. 17, n. 7, 8 et 10; et Gutierrez, n. 65 et 67; et Molina, tract. 2 de Just., disp. 75. Addunt vero iidem auctores, non esse eandem rationem de consuetudine totius communitatis in non solvendis decimis, quia in illa sufficit tempus quadraginta annorum, etiam sine titulo, juxta capitulum ultimum de Consuetudine, adjuncta Glossa, verb. *Legitime præscripta*, et quæ ibi a Panormitano et aliis notantur, et cap. *Auditis*, de Præscriptionibus, cum similibus.

2. *Impugnatur tradita differentia.* — *Responsio.* — Contra hanc vero differentiam obstare videtur ratio supra facta, quod facilius videtur eximere unam personam ab onere solvendi decimas, quam totam communitatem; si ergo, ut prævaleat consuetudo totius communitatis contra debitum decimarum, sufficit tempus quadraginta annorum absque alio titulo, cur in privata persona ultra tempus quadraginta annorum postulatur titulus, et, deficiente titulo, immemorialis consuetudo requiritur? Ad hoc respondent dicti auctores, et rationem diversitatis reddunt, quia peculiaris persona non eximitur ex vi solius

consuetudinis, sed ex vi præscriptionis: communitas autem eximitur ex vi consuetudinis absque præscriptione, et ideo præscriptio privatæ personæ regulanda est juxta jus statutum in dicto capite primo, de Præscriptionibus, in sexto, quod de Præscriptione contra Ecclesiam, quæ fit resistente jure, expresse loquitur. Illud autem jus, cum odiosum quodammodo sit, et restringens, non est extendendum ad consuetudinem, quæ non est præscriptio, qualis est consuetudo totius communitatis de non solvendis decimis. Cum ergo juxta jus commune ad talem consuetudinem sufficiat tempus quadraginta annorum cum aliis conditionibus requisitis, ut suum effectum habeat, idem dicendum erit de consuetudine communitatis non solvendi decimas.

3. *In quo differant consuetudo et præscriptio.* — *Responsio quorundam impugnatur.* — In hac vero resolutione, quam veram existimo, statim occurrit illa difficultas, cur vel in quo præscriptio a consuetudine distinguatur: quia præscriptio essentialiter videtur includere consuetudinem, cum nihil aliud sit quam jus quoddam usu longi temporis bona fide acquisitum; usus autem longi temporis et consuetudo idem esse videntur, et e contrario omnis consuetudo debet esse legitime præscripta, ut vim habeat, ut dicitur in dicto cap. ult. de Cons. Omnis ergo consuetudo præscriptionem aliquam inducit. Quæ est ergo illa differentia? Et quæ reddi potest ratio ob quam, ad consuetudinem non solvendi decimas, sufficit tempus quadraginta annorum absque titulo, non vero ad præscriptionem? Item, cur immunitas privatæ personæ a debito decimarum vocatur præscriptio, et non liberatio et immunitas totius communitatis? Quod enim aliqui respondent, præscriptionem, et consuetudinem differre, quod præscriptione jus acquiritur privatis personis, consuetudine autem communitati, et est petitio principii, et ad summum est quædam vocabulorum accommodatio, non vero declarat rationem ob quam plus in privata persona quam in communitate postuletur. Eo vel maxime quod etiam communitas potest præscribere tam contra aliam communitatem, quam contra personas privatas, ut civitas contra civitatem, et contra cives, ut est res clara.

4. *Assignatur discrimen.* — In hac differentia assignanda inter consuetudinem et præscriptionem laborant jurisperiti, cum Glossa, in cap. ult. de Consuet., et in c. ult., 18, q. 2; Covarruvias, allegans alios, in regula

Possessor, 2 p., § 3, n. 2; et Matienzo, in lege 1, titul 7, lib. 3 Novæ Recopilat. Gloss. 6, n. 3; Molina, libr. de Primogeniis, cap. 6, n. 10; Gutierrez, qui alios etiam refert, dicto cap. 21, num. 68 et seqq. Omissis vero variis differentiis, quas ibi assignant, breviter dicendum videtur, si ad usum tantum terminorum attendamus, variam et multiplicem esse, nam interdum consuetudo consummata vocatur præscriptio, et e converso, ut ex Paulo de Castro notavit Gutierrez supra. In rigore vero illæ duæ voces videntur se habere, ut generalis et specialis; nam omnis præscriptio consuetudo quædam est, ut ratio supra facta probat, non tamen omnis consuetudo est præscriptio, ut statim declarabimus. Hinc ergo est, ut consuetudo soleat interdum a præscriptione distingui, applicando genericum nomen uni speciei, prout est Dialecticis consuetum, et hoc modo loquuntur auctores citati in præsentis puncto.

5. *Præscriptio est quid facti, consuetudo autem est quid juris.* — Differentia autem quæ constituenda videtur inter præscriptionem et consuetudinem, et ad rem præsentem maxime facit, est, quod præscriptio videtur esse quid facti (ut sic dicam); consuetudo autem quid juris, accipiendo jus, prout ad legem pertinet, quia etiam illa vox æquivoca est. Nam jus interdum sumitur pro lege, interdum vero pro facultate utendi vel non utendi aliqua re, ut est dominium, vel servitus, et alia hujusmodi. Et jus hoc posteriori modo sumptum vocamus quid facti, quia non constituit legem, nec aliquid illi æquivalens, sed respicit tantum dominia, et potestates morales utendi rebus. Hoc ergo modo dicimus præscriptionem esse quid facti, quia per se non constituit vel mutat jus legale, sed mutat dominia rerum, vel æquivalentia jura, quæ, generaliter loquendo, consistunt in facultate utendi vel non utendi rebus; consuetudinem vero specialiter sumptam dicimus esse quid juris, quia proprie dicitur consuetudo, illa quæ habet vim legis, vel quæ habet vim abrogandi legem, seu liberandi a jugo legis; nam semper privatio ad habitum reducitur, et ejusdem ordinis reputatur. In qua differentia res ipsa satis nota est, nam sine dubio invenitur ille duplex modus juris, seu facultatis, ut constat ex materia de legibus, et justitia et jure. Constat etiam utrumque illorum posse usu ac frequentia actuum acquiri, ut ex eisdem materiis manifestum est. Quod autem vocabula consuetudinis et præscriptionis ad illa duo significanda recte

accommodentur, ex usu sapientium est etiam notum, sufficitque ad usum terminorum. Maxime cum non habeamus alias voces, quibus illa duo distincte significemus.

6. Ex hac ergo differentia expeditur optime difficultas tacta, et redditur ratio discriminis supra constituti circa tempus præscriptionis privatæ personæ, vel consuetudinis communitatis de non solvendis decimis. Nam privata persona non potest liberari a lege decimarum per solam vim consuetudinis strictæ sumptæ, et ideo ut liberetur, necesse est ut proprie præscribat cum omnibus conditionibus in jure requisitis ad veram præscriptionem talis rei. Ratio autem cur non possit liberari per consuetudinem, est, quia unus tantum personæ usus longævus non potest legem introducere, nam lex proprie respicit communitatem. Et eadem ratione privatus usus unius personæ non potest legem abrogare, neque immutare, quia ejusdem rationis et potestatis est ferre aut abrogare illam, vel in illa dispensare. Et hinc est ut privata persona nunquam eximatur ab obligatione legis, propter diuturnam non observantiam ejus, etiamsi ex ignorantia invincibili bona fide in illa perstiterit, sed, quamprimum ignorantiam depulerit, incipiat lege obligari. Ergo per puram consuetudinem, ut est quid juris, non potest aliquis eximi ab obligatione præcepti solvendi decimas; oportet ergo ut eximatur per præscriptionem, ut est quid facti, id est, ut potest dominia rerum augere vel mutare, obligationes et debita extinguere, servitutes introducere, vel ab illis liberare, et similia.

7. *Diuturnus usus communitatis habet vim introducendi legem.* — At vero communitas potest liberari a jugo decimarum per consuetudinem, ut est quid juris; et ratio est, quia frequens et diuturnus usus communitatis habet vim introducendi legem, et ideo potest etiam illam abrogare, si legitimo tempore duret. Ad abrogandam autem legem ecclesiasticam, sufficit consuetudo quadraginta annorum, ut ex materia de legibus notum est, ideoque etiam sufficit ad abrogandum præceptum de solvendis decimis respectu talis communitatis, in qua illa consuetudo introducta tolerata est. Imo sunt, qui putent minus tempus sufficere, ut lex ecclesiastica per contrariam consuetudinem abrogetur. Sed hoc in generali pertinet ad materiam de legibus: in hac vero particulari lege decimarum, omnes auctores hoc tempus requirunt. Estque securior sententia, tum quia est juri communi

conformior, esto non sit in illo satis; tum etiam quia illa consuetudo est in grave damnum Ecclesiæ, et ideo temperanda est; tum etiam quia non potest prudenter præsumi in minori tempore de tacito consensu Pontificis, sine quo nihil potest consuetudo illa operari. Ob dictam vero causam, in communitate non petuntur conditiones aliæ ad præscriptionem requisitæ; non quidem quia communitas etiam præscribere non possit, hoc enim non est in universum verum, ut objectiones probant, sed quia non oportet expectare rigorosam præscriptionem, sed sola consuetudo sufficit, ut notatum est.

8. *Ad præscriptionem requiritur bona fides, non vero in consuetudine.* — Quando præsumatur bona fides in consuetudine, etiamsi non constet de titulo. — Potest denique hæc ratio amplius explicari ex alia differentia notanda inter præscriptionem et consuetudinem, sumptas eo modo quo a nobis explicatæ sunt. Nam ad præscriptionem requiritur bona fides in præscribente, ab initio temporis usque ad consummationem ejus, maxime secundum jus canonicum, ut suppono ex toto titulo de Præscriptionibus, et ex propria materia. At vero ad consuetudinem abrogantem legem, non requiritur bona fides toto tempore illius. Nam in principio, quando consuetudo nititur contra legem, solet inchoari cum mala fide, et per actus pravos, utpote legi contrarios, ut omnes fatentur, alias nulla consuetudo humana posset legem positivam abrogare. Ex hac ergo differentia sequitur, merito ad præscriptionem non solvendi decimas in particulari persona postulari immemoriam consuetudinem, aut in illius defectum postulari saltem consuetudinem longi temporis cum titulo. Quia, ut præscriptio inducatur, requiritur bona fides; quando autem consuetudo est immemorialis, præsumitur bona fides, etiamsi de titulo non constet; quia, sicut initium consuetudinis extra memoriam hominum est, ita etiam facile potuit oblivisci titulus, et ideo præsumitur bonus, cum probari non possit malus: imo, si conjectura utendum sit, verisimilius apparet, tam diuturnum et constantem usum non potuisse sine bona fide introduci. Imo, licet in principio male inchoatus fuisset, postea potuit bona fide continuari, et ex quo cœpit bona fides, potuit etiam sufficienti tempore præscribi, quia immemoriam tempus totum hoc comprehendere potest, et ideo totum præsumitur, quando aliud non constat.

9. *Quando præsumatur mala fides in consuetudine.* — At vero quando de initio consuetudinis constat, et non apparet titulus, eo ipso merito præsumitur mala fides, quia actus sine legitimo titulo factus contra communem legem de se malus est. At vero actus ille quo inchoatur præscriptio, nisi habeat legitimam excusationem, de se injustus est, quia est, verbi gratia, usus vel detentio rei alienæ, et ideo nisi ostendatur titulus, contra se habet præsumptionem, maxime in præsentem, ubi non solvere decimas est contra jus commune, et adeo grave, ut difficile dispensetur, aut privilegium contra illud concedatur. Item quia non potest quis in eo casu justam causam oblivionis tituli allegare, cum ipsummet initium consuetudinis immemoriam non sit. At vero ad consuetudinem alicujus communitatis de non solvendis decimis, sufficere censetur tempus quadraginta annorum absque alio titulo, quia, ut dixi, illa non est præscriptio, sed aliud genus consuetudinis, in quo in principio non requiritur bona fides, et ideo non postulatur præsumptio ejus, sed sive præcesserit, sive non, consuetudo est sufficiens ad derogandum legi, dummodo habeat alias conditiones in tali consuetudine requisitas, et præsertim quod sciente et tolerante Pontifice, ad eum statum pervenerit. Et per hæc satis responsum est ad difficultates omnes supra insinuatæ.

CAPUT XIV.

QUID POSSIT SUMMUS PONTIFEX IN REMITTENDIS VEL DISPENSANDIS DECIMIS.

1. *Prima difficultas, an Pontifex possit abrogare totam legem decimarum.* — Ex potestate Summi Pontificis, insurgit specialis difficultas circa doctrinam capituli undecimi, quæ hoc loco expedienda est, et simul declarabimus quantum extendatur potestas pontificia, vel prout in ipso est, vel prout participatur ab aliis Episcopis, tam circa jus decimarum, quam circa proventus seu redditus ipsos. Quod magna ex parte attingit materiam de beneficiis, non tamen involvemus illam, sed tantum nonnulla fundamenta jaciemus. Difficultas ergo est, quia videtur sequi ex dictis, Pontificem Summum posse abrogare totam legem decimarum, salva tantum congrua sustentatione clericorum. Consequens nulla ratione videtur admittendum, quia esset in magnam perniciem Ecclesiæ, et in destructionem,

et non ædificationem; ergo. Sequela patet, quia dictum est præceptum decimarum, quoad quotam, esse mere ecclesiasticum, solumque pertinere ad jus divinum naturale ratione congrui stipendii: Pontifex autem potest abrogare totum id quod est de solo jure ecclesiastico, quia totum pendet ex voluntate ipsius, quia per quam voluntatem introductum est, potest etiam tolli; nam si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio erit negationis.

2. *Secunda, an possit sibi capere decimas, relinquendo ecclesiasticis sufficiens stipendium.* — *Tertia, an possit liberare a decimis quem voluerit.* — Secunda difficultas est, quia sequitur posse Pontificem sibi usurpare totas decimas quoad quotam, relinquendo cæteris inferioribus omnibus ecclesiasticis ministris solum certum stipendium, sufficiens ad congruam sustentationem, juxta uniuscujusque statum. Consequens est durissimum, et nullo modo admittendum. Sequela patet, quia Pontifex habet in se supremam potestatem; ergo in rigore solum tenetur ad id, ad quod jure divino naturali obligatur, nam positivum ipse potest mutare; sed dando aliis stipendium sufficiens, satisfacit juri divino naturali; ergo usurpando reliqua, contra naturam legem facit; ergo potest licite id facere. Tertia difficultas similis est, quia sequitur posse Pontificem suo arbitrio liberare quem voluerit a debito solvendi decimas, et dare, cum voluerit, jus recipiendi illas, vel applicare illas ad hunc vel illum locum, aut personam, ita ut etiam licite id faciat, si ex rationabili causa, vel saltem valide, etiamsi absque illa pro sola voluntate faciat. Consequens autem non est admittendum; ergo. Sequela probatur eodem modo quo aliæ, quia in omnibus illis factis nihil est contra jus naturale, sed tantum contra ecclesiasticum.

3. *Quorundam opinio.* — Circa quæstionem hanc multi ex Canonistis docuerunt, Summum Pontificem non posse tollere in totum, seu absolute et simpliciter præceptum de decima solvenda, etiam quoad quotam; sed solum posse eximere aliquem ab hac obligatione, et concedere huic vel illi usum aut jus decimarum. Ita tenuit Glossa, in cap. *A nobis*, de Decimis, quam scribentes fere sequuntur, Hostiens., Joann. Andr., Panorm., et alii, tum ibi, tum etiam in cap. *Licet*, et c. *Ad audientiam*, et c. *Ex parte tua*, eodem titul. Fundantur autem quoad primum dictum in hoc, quod præceptum decimarum est divinum, et

ideo non potest in totum abrogari a Papa. Confirmant hoc et declarant, quia Deus ipse retinuit sibi decimas in signum universalis dominii, juxta cap. *Tua nobis*, de Decimis; non potest autem Papa facere quin homines recognoscant Deum ut universalem dominum.

4. *Posse aliquos eximi a decimis.* — Nilominus vero addunt posse Pontificem eximere aliquos particulares ab onere solvendi decimas, quia potest, inquit, remittere ex parte jus divinum et naturale. Ponit Glossa illa exemplum in jure libertatis humanæ, quod naturale est, et ideo non potest in totum tolli; non enim possunt omnes homines fieri servi; potest autem ex parte remitti, quia possunt aliqui in servitutem redigi. Aliter vero Panorm. et Hostiensis, cum existiment præceptum hoc decimarum pertinere ad moralia, differentiam constituunt inter illud et alia moralia, quod alia non possunt per Pontificem tolli nec remitti, quia continent immutabilem honestatem. In hoc autem præcepto duplicem distinguunt considerationem: una est, quatenus ordinatur ad recognitionem supremi dominii Dei, et hac ratione dicunt non posse tolli omnino a Papa. Alia consideratio est, quatenus concernit commodum clericorum, et hac ratione dicunt posse ex parte, et quoad aliquas personas remitti. De tertio autem puncto, scilicet de potestate applicandi decimam, ad hanc vel illam personam, ait Panormitanus rem esse claram, quando personæ sunt ecclesiasticæ, quia ibi nihil fit contra præceptum divinum, seu ad summum contra ecclesiasticum. Si vero decimæ conferantur laico, est inter Canonistas nonnulla dissensio, quam in sequentibus attingemus: nunc de duobus primis punctis pauca dicenda sunt.

5. *Refellitur primum Canonistarum dictum.* — Primum ergo dictum Canonistarum falso nititur fundamento, quia, ut ostendimus, totum hoc præceptum decimarum non est de jure divino mere positivo, quia jus positivum legis veteris omnino cessavit; in lege autem evangelica, nullum est jus positivum divinum de decima quoad quotam; et licet inveniatur jus evangelicum de decima sustentationis, illud non est proprie positivum, sed est explicatio juris naturalis, quod in Ecclesia locum habet, supposita institutione ejus et ministrorum illius. Ex hoc ergo jure divino solum potest colligi, Pontificem non posse dispensare, aut efficere quominus ministris evan-

gelicis congrua sustentatio debeatur, quia hoc est contra jus naturale. Si autem ipse alio sufficienti modo provideat clericis et Ecclesiis de sustentatione congrua, ex illo principio non potest ostendi hoc esse extra Pontificis potestatem. Nec confirmatio illa de recognitione universalis dominii divini alicujus momenti est; nam, licet sit de jure naturali hæc recognitio, et protestatio illius per aliquod signum sensibile, determinatio autem hujus signi per solutionem decimæ non est de jure naturali, ut est evidens ex dictis in principio hujus libri. Quod si illa determinatio facta est in lege veteri, quoad illam fuit jus illud positivum et temporale, licet divinum; et inde jam nunc non obligat, ut lex divina fuit. Ac subinde si talis determinatio nunc etiam est in lege gratiæ, solum est in quantum Ecclesia vult illam facere, et in ea imitari antiquum jus divinum; et ideo, quantum est ex hoc capite, per eandem Ecclesiam poterit talis determinatio auferri, et constitui ut illa recognitio universalis dominii Dei fiat per alias oblationes, vel contributiones, præterquam quod etiam fit per divinum sacrificium.

6. *Refellitur secundum punctum.* — Præterea in secundo puncto non satis constanter loquitur. Nam verum jus divinum, ut supra dixi, non solum non potest in totum auferri, verum etiam nec diminui circa propriam materiam suam. Quod imprimis clarum est in jure naturali, seu morali proprio, id est, quod ex se necessarium est, seclusa omni lege positiva, divina et humana: nam quod est contrarium tali juri naturali, intrinsece malum est, et prohibetum quia malum, non malum quia prohibetum; et ideo in quocumque individuo semper est malum, quia semper secum defert intrinsecam rationem suam; ergo tale jus non est solum in totum, sed etiam quoad quamecumque partem immutabile et irremissibile est, et maxime per potestatem homini concessam. Neque exemplum adductum a Glossa ad remonem facit, quia, quod homines sint liberi, et non servi, non est de jure naturali præceptivo (ut sic dicam), sed de jure naturali concessivo, seu creativo (ut sic etiam rem declarem); si enim puram naturam hominis consideremus, ab illa habent homines naturaliter ut liberi procreentur. Non est autem aliqua lex naturalis, quæ præcipiat ut homines in illa libertate conserventur aut generentur semper. Et ita cum jus libertatis dicitur naturale, illud jus non est proprie legale, sed dominativum, ut

supra in simili distinxi; quia videlicet dominium libertatis, seu proprietarum actionum, naturale est, et ideo auferri non potest, nisi ex legitima causa et potestate; nam quod hoc modo auferatur, non est prohibitum præcepto naturali. Et in idem cedit, quod alias dici solet, libertatem esse de jure naturæ negative, non affirmative, quia lex naturalis non facit hominem servum, neque etiam positive præcipit ut semper sit liber. In illo ergo exemplo nec tollitur, nec remittitur jus naturale præceptivum, de quo tantum in præsentis sermo est.

7. *Differentiam supra traditam non subsistere.* — *Objectioni respondetur.* — Differentia autem a Panormitano et Hostiensi assignata, inter hoc præceptum et alia moralia, subsistere non potest, supponendo, ut supponunt, hoc etiam præceptum morale esse. Nam si jus naturæ determinate præcipit ut homines habentes fructus terræ, solvant Deo quasi tributum decimæ partis, in recognitionem universalis dominii ejus, nullus hominum poterit eximi ab hac lege, sicut nullus filius eximi potest a lege honorandi parentes, et sicut nullus hominum potest eximi a lege colendi Deum cultu externo illi naturaliter debito, quicumque tandem ille sit. Quapropter ex illo principio non solum deberent concludere, hanc recognitionem divini dominii non posse in universum auferri, verum etiam nec posse diminui, aut aliquem ab illa eximi. Verumtamen quia jus illud quoad talem determinationem, ut dixi, naturale non est, ideo, quantum est ex hoc capite, non minus in totum auferri, quam ex parte remitti potest. Adde quod, licet hoc jus esset positivum divinum, nihilominus dicendum jam esset non posse ex parte remitti magis quam auferri in totum, quia non potest Pontifex dispensare in jure divino positivo, nisi fortasse in casu sibi specialiter concesso. Unde sicut non potest auferre præceptum divinum confitendi vel communicandi, ita non potest cum aliqua persona in talibus præceptis dispensare. Dices posse Pontificem remittere decimas debitas Ecclesiæ, etiamsi debeantur jure divino, quia hoc non est dispensare in præcepto divino. Respondeo imprimis hoc non satis esse, ut dicatur remittere ipsum jus divinum in parte. Nam hoc modo quilibet parochus, vel beneficiatus habens jus ad decimas, potest eximere aliquem, remittendo jus suum; nam ibi intervenit quædam virtualis donatio, et consequenter ex parte alterius præcedit virtualis solutio, per quam servat præceptum sol-

vendi decimas. Deinde illa remissio facienda a Pontifice solum haberet locum in decimis ad ipsum speciali titulo pertinentibus, quia non faceret illam per potestatem supra legem decimarum, sed per jus proprium, seu dominium quod haberet circa tales decimas.

8. *Pontificis potestatem dupliciter spectari.* — Omissis ergo fundamentis illius doctrinæ, et supposita communi sententia Theologorum supra explicata, circa modum quo decimæ sunt de jure divino, vel ecclesiastico, advertendum ulterius est, potestatem Pontificis quoad jurisdictionem seu administrationem ecclesiasticam, duobus modis spectari posse. Primo, secundum se, seu nude sumptam, quomodo dici potest quædam absoluta potentia; secundo, prout subest directioni et regimini Spiritus Sancti, quomodo dici potest potentia quædam ordinata. Rursus in usu hujus potestatis distinguendum est inter licitum et validum. Multa enim per potestatem jurisdictionis fiunt, quæ licet illicite fiant, facta tenent. Quanquam e converso nihil fiat invalide, quin etiam illicite fiat, per se loquendo, seu nisi ignorantia excuset, quia semper ibi intervenit illicita usurpatio jurisdictionis, seu potestatis quæ non habetur. Optimus autem usus potestatis est, quando et est validus et licitus.

9. *Pontifex quomodo valide possit decimas omnino tollere.* — Dico ergo primo Pontificem, absoluta potestate utendo, posse omnino obligationem decimarum tollere, ita ut si id faceret, factum teneret, quamvis male faceret, salvo tamen semper naturali jure alendi ecclesiasticos ministros. Ita docent communiter Theologi supra citati, quos Covarruvias, Gutierrez, et alii moderni Canonistæ, sequuntur, ex principio posito, quod hæc obligatio est de jure ecclesiastico; potest autem Pontifex auferre totum ecclesiasticum præceptum, quia semper pendet ex ejus voluntate, non ut talis vel talis persona est, sed ut Pontifex est. Si ergo, per impossibile, daretur casus in quo Pontifex totum hoc præceptum abrogaret, laici non tenerentur ad quotam decimæ solvendam, neque in rigore ad aliquam determinatam partem fructuum, sed retinerent tantum naturalem obligationem alendi ministros suos: hanc enim auferre non potest Pontifex, etiamsi universa ecclesiastica præcepta everteret per impossibile (ut dixi). Et consequenti ratione, si in eo casu Pontifex non determinaret modum alendi ministros, Episcopi possent et deberent illum determi-

nare, quia sunt ordinarii pastores, et habent sufficientem jurisdictionem, nisi impediatur. Quod si ipsi etiam hoc facere omitterent, tunc ipsimet fideles prudenti arbitrio possent modum illum determinare, præsertim per modum compositionis cum suis clericis divina ministrantibus. Et juxta hanc assertionem, et sensum ejus, existimo intelligendos esse auctores modernos, dicentes posse Pontificem remittere decimam, reducendo illam in vigesimam aut trigesimam partem, non tamen posse in universum præceptum de decimis auferre, ut videre licet in Soto, dicto libr. 9 de Just., quæst. 4, artic. 1; Covarr., dicto cap. 17, a num. 9; Gutierrez, dicto cap. 21, n. 30, qui alios allegant. Intelligunt autem, ut aperte explicant, non posse auferre in totum præceptum decimarum, quatenus continet sustentationem necessariam ministrorum, vel nisi hæc aliunde suppleatur. Posset etiam id interpretari juxta sequentem assertionem.

10. *Quomodo non possit Pontifex decimarum legem abrogare.* — Dico secundo, simpliciter loquendo, non posse Pontificem legem decimarum in totum abrogare, etiam quatenus ecclesiastica est. In hoc Canonistis assentior, Theologis non repugnantibus, ut ex declaratione patebit: nam imprimis certum est talem abrogationem non posse licite fieri, quia non esset dispensatio, sed dissipatio reddituum ecclesiasticorum. Deinde talis usus supremæ potestatis a Christo datæ Pontifici, sine dubio cederet in gravissimum et generale damnum totius Ecclesiæ, non solum temporale, sed etiam spirituale; tum quia necessario fieret consequens, ut divinus cultus, et maxima ex parte minueretur, et fere in universum indecenter, vel sine convenienti ornatu et honore fieret. Præterea ecclesiasticæ personæ vilescerent, essentque veluti mercenarii operarii laicorum, et ita ab eis contemnerentur, et sæpe etiam cogerentur ad sacramenta indigne tractanda. Unde ulterius ipsimet clerici habentes animarum curam, nec de illa essent multum solliciti, humano et morali modo loquendo, neque in administrando suo munere auctoritatem et libertatem necessariam habere possent. Tandem subventio pauperum et miserabilium personarum magna ex parte periclitaretur. Hinc ergo magna cum probabilitate inferimus, cum ad providentiam Spiritus Sancti pertineat regere et gubernare supremam potestatem Pontificis, ut non erret, saltem cum notabili et communi detrimento totius Ecclesiæ, fieri non posse ut eum hujus-

modi abrogationem facere permittat. Hoc ergo modo dicimus simpliciter non posse in totum tollere decimas, sicut etiam alibi diximus non posse ecclesiasticam immunitatem abrogare, vel ecclesiasticas cæremonias auferre, aut similibus modis universalem Ecclesiæ statum perturbare. Atque hic etiam loquendi modus consentaneus est modo loquendi ipsorum Pontificum, ut constat ex c. *Litteras*, de Restit. spoliat., cum similibus.

11. *Pontifex potest cum aliquibus dispensare in decimis.* — Dico tertio: potest Summus Pontifex in particulari eximere aliquos a solutione decimarum, non tantum cedendo juri suo, sed dispensando, vel in præcepto ipso solvendi decimas, vel in usu et applicatione ipsorum fructuum decimarum. Tota hæc assertio communis est, et satis certa ex usu ipso, et praxi Pontificum; frequenter enim hæc privilegia conceduntur, ut colligitur ex c. *A nobis*, et c. *Ex parte*, de Decimis; et ex cap. *Nuper*, eodem titulo, eadem potestas colligitur, quamvis similia privilegia ibi aliquo modo restringantur. Eadem potestas colligitur ex c. 2 de Ecclesiis ædificandis, et ex c. ult. *Ut lite pendente*, et ex variis privilegiis religionibus concessis, quæ interdum satis ampla sunt, et juri etiam communi derogant, quæ fortasse inferius tractando de statu religionis explicabimus: hic enim provinciam hanc non assumimus, ne doctrinæ ordinem pervertamus. Videri potest interim Joannes Azorius, in 1 tom., lib. 7, c. 37, q. 6, 7 et 8. Ratio denique est, quia præceptum solvendi decimas, ecclesiasticum est, ut sæpe dixi, et ideo per potestatem ecclesiasticam possunt aliqui eximi ab ejus obligatione. Dices præceptum hoc naturale esse, saltem quoad decimam sustentationis; ergo dispensatio Pontificis non poterit omnino eximere a decimis solvendis, saltem quoad sustentationem. Respondeo, quamvis naturale jus dietet, dandam esse ministris congruentem sustentationem, non tamen dietare ut detur ab omnibus et singulis personis, seu membris communitatis; ideoque potest Pontifex eximere omnino aliqua membra in particulari, dummodo ex decimis, quas alii solvunt, habeant ecclesiastici ministri congruam sustentationem, vel aliunde eis sufficienter sit provisum; hæc enim conditio semper subintelligenda est, ne illam repetere necessarium sit.

12. *Dispensatio in decimis requirit justam causam.* — Et ex ratione data constant aliæ partes assertionis, scilicet, hoc privilegium non

concedi per modum donationis, seu cessionis ex rebus propriis, vel pertinentibus ad proprium et speciale jus Pontificis. Nam constat generaliter privilegia concedi respectu cujuscumque Ecclesiæ, episcopatus, vel beneficii. Datur ergo per modum dispensationis in lege communi, ut probatum est. Vel certe intelligi etiam posset per modum applicationis talium decimarum ad usum et sustentationem eorum quibus tale privilegium conceditur, ut in privilegiis religiosorum facile considerari et credi potest. Unde circa hujusmodi dispensationes ac privilegia imprimis necessaria est justa causa, saltem ut licite concedantur; quia dispensatio in lege communi causam justam requirit, ut licite fiat, sicut in materia de legibus constans est. Maxime vero est necessaria talis causa, quando dispensatio redundat in aliquod præjudicium vel gravamen aliorum, ut in præsentibus contingit; nam exemptio aliquorum a decimarum solutione minuit redditus ecclesiasticorum. Quocirca, etiamsi hæc dispensatio consideretur ut distributio et applicatio reddituum ecclesiasticorum, magnam causam requirit, ut aliis applicentur, quam illis quibus ex communi et ordinario jure competebant. An vero hæc causa necessaria sit etiam ad valorem concessionis, statim dicemus. Est enim ulterius considerandum qualis sit persona, quæ a solutione decimarum eximitur: potest enim esse vel ecclesiastica, vel laica.

13. *Exemptio a decimis, ecclesiasticis facile potest concedi.* — De ecclesiasticis indubitatum est apud omnes, facile posse illis hanc exemptionem concedi, ut advertunt Anton., et Panormit. in c. *A nobis* de Decimis. Imo, si quis recte consideret jura omnia, et indulta quæ supra ad hoc confirmandum allegavimus, inveniet, per illa omnia concedi hoc privilegium ecclesiasticis personis; nam religiosi omnes in hoc ordine continentur. Unde certum existimo, privilegium hoc ecclesiasticis concessum validum semper esse absque alia extrinseca causa, tum quia ipsamet subventio personarum ecclesiasticarum, vel alicujus particularis ecclesiæ est causa justa, et quasi intrinsece inclusa in hac dispensatione; tum etiam quia per hoc privilegium non immutatur generalis ratio, et quasi adæquatus finis, et per se intentus in decimis, qui est divinus cultus, et sustentatio ministrorum Dei ac pauperum; sed immutatur particulare jus applicandi hanc partem decimarum huic ecclesiæ vel illi, his personis vel illis; hoc autem licet aliquam

causam requirat, quatenus per tale privilegium aliquo modo jus commune immutatur, tanto vero minor causa sufficit, quanto minor est immutatio. Præcipue tamen cavendum est ne tale privilegium cedat in aliorum scandalum, vel rationabilem querimoniam, juxta capitulum *Suggestum*, de Decimis. Nihilominus tamen, etiamsi in hoc Summus Pontifex interdum sit nimium liberalis, ita ut excedat justitiam causæ, ac denique licet in tali concessionem peccet, nihilominus censeo privilegium esse validum, quia contra nullum divinum jus est, nec contra naturale; semper enim suppono Ecclesiæ et clericis relinqui sufficientes redditus; et ita in rigore non fit injuria contra justitiam commutativam, licet fiat contra legalem, et fortasse etiam contra prudentem distributionem, et fidelem dispensationem. Et in hoc etiam videntur convenire Anton. et Panormit. supra.

14. *Quomodo laicis possit concedi hoc privilegium.* — At vero in personis laicis habet hoc privilegium nonnullam majorem difficultatem, quia per exemptionem earum non hæc vel illa ecclesia, aut hæc vel illa pars personarum ecclesiasticarum, sed in universum totum ecclesiasticum corpus illis ecclesiasticis redditibus privatur. Quod videtur esse magnum præjudicium Ecclesiæ, et contra ipsam institutionem decimarum. Unde ex nullo jure canonico (quantum invenire potui) probari potest tale privilegium laicis concessum. Nihilominus certum est, ex justa causa posse hoc privilegium concedi laicis. Probatur primo, quia per hoc non læditur jus divinum, vel naturale; ergo non est cur potestas Papæ ad hoc non extendatur. Secundo probatur a fortiori, quia laico potest Pontifex concedere decimas, quas alii solvunt Ecclesiæ; ergo ex simili, vel proportionali causa, potest idem Pontifex laico concedere ut decimas non solvat, sed sibi retineat. Ut autem tale privilegium licite concedatur, justa causa necessaria est, ut ex dictis constat; an vero sit etiam necessaria ad valorem ejus, in sequenti capite dicemus.

CAPUT XV.

AN PRIVILEGIUM DE NON SOLVENDIS VEL DE RECIPIENDIS DECIMIS SINE CAUSA LAICO CONCESSUM, VALIDUM SIT.

1. Dicemus prius de privilegio non solvendi decimas. Illud enim sine causa concessum